

მთიანი რეგიონების ტურისტულ-ეკონომიკური განვითარების თავისებურებანი

(თეთრინყაროს მუნიციპალიტეტის მაგალითზე)

მანანა ალადაშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის მონვეული ლექტორი,
ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი
Manana.aladashvili@gmail.com

მაია ხეჩიკაშვილი

ა(ა)იპ – საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა
ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული
უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი,
გეოგრაფიის დოქტორი
maiakhechikashvili@hotmail.com

ინეზა ვანაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის მონვეული ლექტორი,
ტურიზმის დოქტორი
Ina.vatsadze@tsu.ge

აბსტრაქტი

მთიანი რეგიონების განვითარება, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მონაცემებზე დაყრდნობით, ტურიზმზე მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული. ტურიზმის სწრაფი ტემპით განვითარებამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა მსოფლიოს და, მათ შორის, საქართველოს რეგიონების ეკონომიკური პროფილის ფორმირებაში, განსაკუთრებული გავლენა მთიან რეგიონებზე შეიმჩნევა. ნაშრომში მოცემულია თეთრინყაროს მუნიციპალიტეტში ჩატარებული კვლევის ანალიზი, კონკრეტულად კვლევის შედეგები მეტყველებს იმის შესახებ, რომ ადგილობრივ მოსახლეობას გამოუვლინდა ლიმიტირებული ხედვა ტურიზმის მიწოდების ჯაჭვში ჩართვის შესახებ. მუნიციპალიტეტის მთიანი ნაწილის მოსახლეობამ, სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული სირთულეებიდან გამომდინარე, აქტიურად მოახდინა ტურიზმის ინდუსტრიის სექტორებში ჩართვა, როგორც უფრო „ადვილი“ შემოსავლის წყარო. თუმცა, ტურისტების მიერ ადგილობრივ ნატურალურ პროდუქტებზე გამოჩენილმა ინტერესმა, ადგილობრივი ტურიზმის ინდუსტრიის სექტორი აიძულა ესარგებლა და განეფართოებინა სოფლის მეურნეობა და სხვადასხვა დარგები, რამაც საგრძნობლად გაზარდა მომხმარებლების რიცხვი – ტურისტების სახით. ბოლო წლების განმავლობაში, საქართველოს მთიან რეგიონებში, განსაკუთრებით შეიმჩნევა სხვადასხვა დარგების ინტეგრირება ტურიზმის სექტორში. ქვეყნის მთიანი მუნიციპალიტეტების სასოფლო-სამეურნეო განვითარება, ძირითადად, ტურიზმზეა ორიენტირებული, მაგრამ ტურიზმის საჭიროებიდან გამომდინარე, მათ შეინარჩუნეს მომიჯნავე დარგების განვითარებაც, როგორიცაა სოფლის მეურნეობა და სხვა შინამეურნეოები, რომლებიც სწრაფად ინტეგრირდნენ ტურიზმში, რათა რეგიონებში არსებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების დეფიციტის ფონზე, თავად მოახდინონ ტურისტების საკუთარი ნაწარმით გამასპინძლება.

საკვანძო სიტყვები: მთიანი რეგიონები, რეგიონული განვითარება, ტურისტული რესურსები, ტურიზმის მიწოდების ჯაჭვი

PECULIARITIES OF TOURISM AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF MOUNTAINOUS REGIONS

Manana Aladashvili

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Invited Lecturer at the Faculty of Economics and Business
Doctor of Business administration
Manana.aladashvili@gmail.com*

Maia Khechikashvili

*St. Andrew the First-Called of the Georgian Patriarchate
Associate Professor of the Georgian University
Doctor of Geography
maiakhechikashvili@hotmail.com*

Ineza Vatsadze

*Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Invited Lecturer at the Faculty of Economics and Business
Doctor of Tourism
Ina.vatsadze@tsu.ge*

Abstract

The development of mountainous regions, based on the data of the World Tourism Organization, is significantly dependent on tourism. The rapid development of tourism has played an important role in the formation of the economic profile of the regions of the world, including Georgia, and especially the impact is noticeable on the mountainous regions. The paper provides an analysis of the research conducted in Tetritskaro municipality, specifically the results of the research show that the local population has a limited vision of inclusion in the tourism supply chain. The population of the mountainous part of the municipality, based on the issues related to agriculture, has actively engaged in tourism industry sectors, which is increasingly "Easy" source of income. However, the interest shown by tourists in local natural products has forced the local tourism industry sector to take advantage and develop agriculture and other industries, which have significantly increased the number of consumers – in the form of tourists. In recent years, in the mountainous regions of Georgia, the integration of various industries in the tourism sector is especially noticeable. The economic development of the rural settlements of the mountainous municipalities of the country is mainly focused on tourism, But due to the needs of tourism, they also maintained the development of adjacent fields, such as agriculture and other households, which were quickly integrated into tourism, in order to entertain tourists with their own products in the background of the shortage of agricultural products in the regions.

Key words: *mountainous regions, regional development, tourism resources, tourism supply chain*

შესავალი

ტურიზმის განვითარებას საქართველოს მთიან რეგიონებში დიდი შესაძლებლობა აქვს, რაც გამოწვეულია ტურისტული რესურსების მრავალფეროვნებით. ტურიზმის საშუალებით შესაძლებელი ხდება მთიანი რეგიონების ეკონომიკური გამოცოცხლება. ბოლო ხუთი წლის ტურიზმის განვითარების ტენდენციებს თუ დავეყრდნობით, ტურისტული ნაკადების რაოდენობა მაღალმთიან რეგიონებში საკმაოდ გაიზარდა, რამაც გაზარდა მოთხოვნა სხვადას-

ხვა ეკონომიკური საქმიანობის ხელმისაწვდომობაზე. ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა დაიწყეს საკუთარი სახლების საოჯახო სასტუმროებად გადაკეთება, ხოლო ნაწილმა დაიწყო ტურიზმის მომიჯნავე სექტორებში ჩართვა.

თემის აქტუალობას და მიზანს წარმოადგენს ტურიზმის დახმარებით მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის განსაზღვრა და ტურიზმის განვითარებით სხვა თანმხვედრი დარგების ეკონომიკური გაძლიერების გამოვლენა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მოვახდინეთ ტურიზმის მი-

წოდების ქსელისა და დაინტერესებული მხარეების საჭიროებების შესწავლა, თეორიზაციის მუნიციპალიტეტის ფარგლებში.

კვლევის მეთოდები

კვლევის მეთოდოლოგიურ საფუძვლად მივიჩნიეთ სტატისტიკური და რაოდენობრივი კვლევის მეთოდები. მონაცემების შეგროვება მოხდა უშუალოდ საკვლევ ლოკაციაზე – თეორიზაციის მუნიციპალიტეტში. კვლევის დროს გამოიკითხა მუნიციპალიტეტის ეკონომიკისა და ტურიზმის წამყვანი სპეციალისტები, დარგის მუშაკები, ადგილობრივი განთავსების, კვების, აგროტურისტული და ღვინის საწარმოების მენეჯერები და ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოების წამომადგენლები. მიღებული მონაცემები და პრობლემისადმი სისტემური თუ სიტუაციური საკითხების მიმართულებით ჩატარებული კვლევის გარდა, ნაშრომის თეორიულ მეთოდოლოგიას წარმოადგენს, ტურისტული დანიშნულების ადგილების მართვის მიმართულებით გამოქვეყნებული სამეცნიერო ლიტერატურა, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის წლიური ანგარიში, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები.

ძირითადი შედეგები

1. მთიანი რეგიონების განვითარების და ტურიზმის ხელშეწყობის საკითხთა ანალიზი

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის (UNWTO-ს) მიდგომით, მთიან რეგიონებში, ტურისტული დანიშნულების ადგილები, რომელიც განსაზღვრულ და შეზღუდულ გეოგრაფიულ სივრცეში – მთაგორიან სისტემებშია განთავსებული, გამორჩეული მახასიათებლებით - ლანდშაფტით, ტოპოგრაფიით, კლიმატით, ბიომრავალფეროვნებით (ფლორა და ფაუნა) ხასიათდება, რაც იძლევა დასვენებისა და სპორტული აქტივობების ფართო სპექტრს (UNWTO, 2023).

„მთის ტურიზმს აქვს ადგილობრივი ეკონომიკური ზრდისა და სოციალური ცვლილებების სტიმულირების მაღალი პოტენციალი,

სხვა ეკონომიკურ აქტივობებთან მისი კომპლემენტარობის გამო. ფართო მასშტაბურია მისი წვლილი მშპ-სა და სამუშაო ადგილების შექმნის მიმართულებით“ (UNWTO, 2023).

თანამედროვე ურბანიზებულ სამყაროში, მთის ტურიზმის განვითარება აუცილებელია რეგიონების და ქვეყნების ეკონომიკური და ეკოლოგიური პირობების განვითარება-გაუმჯობესებისთვის. მთიან ზონებს უჭირავს დედამიწის ხმელეთის ზედაპირის 22%; აქ ცხოვრობს გლობალური მოსახლეობის 13%, ხოლო 14% - მათ უშუალო სიახლოვეს (Richins H. & Hull J., 2016).

სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO), სამთო პარტნიორობისა და მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის (UNWTO) მიერ ჩატარებულ სამთო ტურიზმის ღონისძიებებზე (მსოფლიო კონგრესი თოვლისა და მთის შესახებ ევრო-აზიის სამთო ტურიზმის მე-11 კონფერენციაზე, რომელიც ჩატარდა 2022 წლის 23-25 მარტს) მიღებული ინფორმაცია (FAO & UNWTO, 2023) ხაზს უსვამს იმ მნიშვნელოვან როლს, რომელიც შეიძლება ტურიზმმა შეასრულოს მთების ბუნებრივი და სულიერი მემკვიდრეობის, მთის ხალხების კულტურული მრავალფეროვნებისა და ტრადიციული პრაქტიკის შეფასებაში, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მთის ტურიზმი დაკავშირებულია ბუნებასთან და სოფლის ტურიზმთან. მთის ტურიზმს შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს მდგრადი კვების სისტემების პოპულარიზაციასა და ადგილობრივ პროდუქტებზე ღირებულების მატების პროცესში. მთის ტურიზმის პოტენციალის გაცნობიერებით, ადგილობრივი თემების სოციალურ-ეკონომიკური ზრდისა და განვითარებისთვის უნდა შეიქმნას ნაყოფიერი საფუძველი.

მთიანი რეგიონების ტურისტული პოტენციალის ამოქმედების გზებზე საუბრობს კ. ხმალაძე თავის ნაშრომში, სადაც მოცემულია კანონპროექტი, რომელიც საქართველოში მთიანი რეგიონების განვითარების ერთგვარი რეკომენდაციაა. კანონპროექტში დეტალურად არის მოცემული მთიან რეგიონში ტურიზმის განვითარებისათვის საჭირო აქტივობები და რეკომენდაციები როგორც საკანონმდებო

ლო რეგულირების მიმართულებით, აგრეთვე ეკონომიკური აქტივობებისათვის განკუთვნილი (Khmaladze K., 2014).

ტურიზმი, საერთაშორისო დონეზე, განიხილება, როგორც მთიანი რეგიონის ეკონომიკური განვითარების ძირითადი საშუალება. რეგიონული განვითარების პოლიტიკა წარმოადგენს ქვეყნის და მისი ტერიტორიების თანაბარზომიერი და მდგრადი განვითარების პოლიტიკის ფორმირების და განხორციელების პროცესს, რომელიც ორიენტირებულია ქვეყნისა და მისი ტერიტორიების სოციალური, ეკონომიკური და რესურსული პოტენციალის გამოყენებით, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ასამაღლებლად.

რეგიონში ტურიზმის განვითარებისთვის აუცილებელია ტურისტული რესურსების არსებობა. სხვადასხვა სახის ტურისტული რესურსი, რომელიც დამახასიათებელია კონკრეტული ტურისტული რეგიონისათვის, ქმნის ტურიზმის მიმართულებების განვითარების შესაძლებლობას. რეგიონებში ტურიზმის განვითარების უმნიშვნელოვანეს პირობას ტურისტული რესურსების პოტენციალი წარმოადგენს. ტურისტული რესურსის კონცეფცია ფართო ცნებაა. ტურიზმის საბაზისო განზომილება – ბუნებრივი რესურსები, გარემოს შემადგენელი კომპონენტებია. ნებისმიერი მარშრუტი წარმოდგენილია ტურისტული რესურსებით, რომლებიც მრავალფეროვანია და შერწყმულია ადამიანის და ბუნების მიერ შექმნილი სანახაობებით (Kharkheli M., 2014).

ტურიზმის განვითარება დამოკიდებულია კონკრეტულ რესურსებზე, გეოგრაფიულ ფაქტორებზე და ამა თუ იმ რეგიონის თვისებებზე. რეგიონის თვისებებში იგულისხმება ტერიტორიის სიდიდე, ბუნებრივი პირობები და სოციალურ-ეკონომიკური ფაქტორები. აქედან გამომდინარე, თუ ჩვენ ვაკეთებთ აქცენტს რეგიონული ტურიზმის განვითარებაზე, ამით შეიძლება მიღწეული იქნას არა მარტო რეგიონის, არამედ მთლიანად ქვეყანაში ტურიზმის განვითარების მაღალი დონე. რეგიონული ტურიზმი სტრუქტურითაც და შინაარსითაც ერთობ რთული ორგანიზებული სისტემაა, რომელიც რიგი ელემენტებისაგან ფორმირდება

(რეკრეაციული რესურსები, ტურისტული ინფრასტრუქტურა, ეკოლოგიური და პირადი უსაფრთხოება და ა.შ). აღნიშნული ელემენტები ერთმანეთთან ურთიერთკავშირშია და ტურისტული მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ემსახურება, რაც, თავის მხრივ, უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ტურიზმის განვითარებაში (Elizbarashvili N., Meesen H.,... 2018).

ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია, ასევე, პირდაპირი და არაპირდაპირი ელემენტები. პირდაპირი ელემენტები – ეს ტურიზმის ის არეებია, რომლებიც პირდაპირ კონტაქტში იმყოფება ტურისტებთან: გაყიდვები, განთავსება, ტრანსპორტირება, ტურისტული აქტივობები, ღირსშესანიშნაობები, სანახაობები და სხვა დაქვემდებარებული სერვისები. არაპირდაპირი ელემენტები ხშირად მოიხსენიება, როგორც დამხმარე არეები, რომლებსაც პირდაპირი კონტაქტი არ აქვთ ტურისტებთან, თუმცა მათ გარეშე ვერ იარსებებს ტურისტული ინდუსტრია, როგორცაა: ინფრასტრუქტურა, გზები, აეროპორტები, კომუნიკაციები, საინფორმაციო (მაგ., საგზაო) ნიშნები, მრეწველობა, სამშენებლო ინდუსტრია, ელექტროენერგია, წყალი, დასუფთავების ინფრასტრუქტურა და ა.შ.

საქართველოსთვის ტურიზმის მიმართ რეგიონული მიდგომა, მიუხედავად მისი მცირე ტერიტორიისა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსული პოტენციალის მნიშვნელობის მხრივ, საქართველო ერთ-ერთი გამორჩეული ქვეყანაა, რომლის მიმართაც ინტერესი უძველესი დროიდან არსებობდა. მას თავისი ბუნებრივი, გეოგრაფიული, კლიმატური, რეკრეაციული შესაძლებლობებისა და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის გამო, ტურიზმისა და საკურორტო საქმიანობის დიდი პოტენციალი გააჩნია. ისეთი ქვეყნისათვის, როგორიც საქართველოა, ტურიზმი და კურორტები ერთმანეთისაგან განუყოფელია. არ არსებობს ტურისტული მარშრუტი, რომელიც გვერდს უვლიდეს კურორტსა და საკურორტო ადგილს, ისევე როგორც, წარმოდგენილია კურორტებზე დასვენება, მკურნალობა და გაჯანსაღება, რომელსაც არ ავსებდეს კულტურულ-შემეცნებითი

თი, ბუნების გაცნობითი და სხვა სახის ტურიზმის მიმართულებები.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის მონაცემებზე დაყრდნობით, მთიანი რეგიონების განვითარება პირდაპირ ტურიზმზეა დამოკიდებული. მაგალითად, ალპებში ტურიზმის განვითარებამ მთლიანად შეცვალა და გააუმჯობესა ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების დონე და ღარიბი სოფლის დასახლება გადაკეთდა მდიდრულ და პრესტიჟულ კურორტად (WTO, 2023). სწორედ ამიტომ, საქართველოში ტურიზმის განვითარებისათვის საჭიროა რესურსების სწორი დაგეგმვა, მართვა და გამოყენება.

საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონი ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ტურისტულ რესურსს ფლობს. განსაკუთრებით მდიდარია საქართველოს მთიანი რეგიონები ბუნებრივი რეკრეაციული რესურსებით, რაც ტურიზმის განვითარებისთვის ხელსაყრელ პირობად მიიჩნევა. საქართველოს ტერიტორიის 54% მთებს უკავია, მთებში ყველა ტიპის რესურსის მნიშვნელოვანი ნაკლებობაა, ერთადერთი გამონაკლისი შესაძლოა ბუნებრივი რესურსები იყოს, რაც ქმნის მთიან რეგიონებში ტურიზმის განვითარებისათვის მაღალ პოტენციალს (Elizbarashvili N., Meladze G.,... 2018).

ქვეყნის მთიანი რეგიონების თანაბარი განვითარების და მისი მოსახლეობის ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოს მთავრობამ 2015 წელს შეიმუშავა კანონი „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“. ამავე წელს შეიქმნა მთის განვითარების ფონდი.

მთის კანონით, მაღალმთიან დასახლებებში მოსახლეობისთვის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებისა და მთაში ეკონომიკური საქმიანობის წახალისების მიზნით, დაწესდა როგორც სოციალური, ისე საგადასახადო შეღავათები. აქვე უნდა გავიხსენოთ ისიც, რომ, მთაში მცხოვრები მოსახლეობის კეთილდღეობის მოტივით, 1999 წლის ივნისში მიღებულ იქნა კანონი „მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ“. მისი ძირითადი მიზნები იყო – მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომი-

კური განვითარების უზრუნველყოფა; მოსახლეობის მთიდან მიგრაციის შეჩერება და ხალხის დაბრუნება რეგიონებში; ასევე, ადგილობრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება, მრეწველობის განვითარება და მოსახლეობის დასაქმების დონის ზრდა და ა.შ. მაგრამ, აღიშნული კანონი მხოლოდ „კეთილი სურვილების“ გამოხატულებად დარჩა მთავრობის მხრიდან და მას რეალურად ეფექტი საერთოდ არ მოუტანია და ვერც მოიტანდა, რამდენადაც ის არ იყო გამაგრებული ფინანსური რესურსით, რომლის განხორციელება დამოუკიდებლად მხოლოდ ძლიერი ეკონომიკის ქვეყნებს შეუძლიათ.

ბოლო რამდენიმე წელია, გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) საქართველოს მთავრობასთან, სამოქალაქო საზოგადოებასთან, მოსახლეობასთან და საერთაშორისო პარტნიორებთან, მათ შორის ავსტრიისა და შვეიცარიის მთავრობებთან მჭიდრო თანამშრომლობის პირობებში, საქართველოს უნიკალური მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების, ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი და სოციალური გამოწვევების აღმოფხვრის რეალური შესაძლებლობები გაჩნდა.

2019 წელს, გაეროს განვითარების პროგრამის, შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოსა და ავსტრიის განვითარების სააგენტოს მხარდაჭერით, საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა პირველი ოთხწლიანი სტრატეგია მაღალმთიანი დასახლებების განვითარების შესახებ. სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა ითვალისწინებს 2019-2024 წლებში 240 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის დაფინანსებას მაღალმთის ეკონომიკური განვითარების, სოციალური პირობებისა და სერვისების ხელმისაწვდომობის გასაუმჯობესებლად.

შესაბამისი პოლიტიკის გატარებასა და პროგრამების შექმნის საფუძველზე, 2015 წლიდან დღემდე, საქართველოს 1,800-მდე დასახლებას მაღალმთიანი სტატუსი მიენიჭა, ხოლო მთიან რეგიონებში არაერთი ადგილობრივი პროექტი განხორციელდა, მათ შორის, გაეროს განვითარების პროგრამის ხელშეწყობით (MEPA, 2019).

შვეიცარიასა და ავსტრიასთან თანამშრომლობით, UNDP აფინანსებს სათემო და მუნიციპალურ ინიციატივებს, რომლებიც ადგილობრივ ეკონომიკურ განვითარებას ემსახურება. შვიდმა მუნიციპალიტეტმა უკვე მიიღო 195,000 აშშ დოლარის დაფინანსება ადგილობრივი განვითარების ინიციატივებისთვის, რომელთა შედეგებით 65,000-ზე მეტი მაცხოვრებელი ისარგებლებს. ამასთან, 266,000 აშშ დოლარის დაფინანსება გადაეცა ადგილობრივ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს ცხრა მაღალმთიან მუნიციპალიტეტში, ხოლო მათ მიერ განხორციელებული პროექტების მოსარგებლეთა რიცხვმა 4,000-მდე აღამიანა შეადგინა (საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო (GNTA, 2023)).

მთის კანონის მიღებიდან 5 წლის განმავლობაში, კანონით დადგენილი სოციალური შეღავათებით სარგებლობს 237 158 ბენეფიციარი, რისთვისაც გაცემულია 224 მილიონ 623 ათას 430 ლარი, ხოლო საგადასახადო შეღავათებით სარგებლობს 424 საწარმო. ამასთან, 2016 წლიდან, მთის განვითარების ფონდისათვის გამოყოფილია 106 მილიონი ლარი, საიდანაც დაახლოებით 50 მილიონი ლარი მოხმარდა ინფრასტრუქტურულ პროექტებს, 2 მილიონ 900 ათას ლარზე მეტი – ელექტროენერგიის გარეშე არსებულ დასახლებებში 207 ოჯახისათვის მზის პანელების შეძენა-დამონტაჟებას, 2,5 მილიონი ლარით კი დაფინანსდა მთიან დასახლებებში სკოლა-პანსიონების მშენებლობა-რეაბილიტაცია და სხვა.

მაღალმთიანი დასახლებების განვითარებისკენ არის მიმართული ქვეყნის სექტორული სტრატეგიები. საქართველოს მაღალმთიანი დასახლებების აბსოლუტური უმრავლესობა სოფლის და დაბის კატეგორიის დასახლებებია. მათი განვითარების პოლიტიკას განსაზღვრავს „საქართველოს სოფლის განვითარების სტრატეგია 2020“, რომლის მიხედვითაც, სახელმწიფო მიზნად ისახავს სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხისა და სოციალური მდგომარეობის მუდმივ ზრდას.

ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის განვითარება, შეიძლება ითქვას, ორი მხარის პრეროგატივაა – სახელმწიფო და მენარმე. სწორედ ამ ორი

მხარის ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე შეიძლება ეკონომიკური სტაბილურობისა და განვითარების მიღწევა. მეტი ვალდებულება აკისრია პირველ მხარეს, რათა უზრუნველყოს ქვეყანაში ნორმალური სამენარმეო საქმიანობის გარემოს შექმნა. მეორე მხარემ კი სახელმწიფოს დახმარებით უნდა მართოს საკუთარი ბიზნესი. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გადაწყვეტილებები აისახა 2019-2022 წლებისათვის საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგიაში (GNTA, 2023).

2019-2022 წლებში, რეგიონული განვითარების პროგრამის (რგპ) განხორციელების მონიტორინგის მიზნით, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს, რეგიონული და მთის განვითარების დეპარტამენტის მიერ მომზადდა 2019 და 2022 წლის მონიტორინგის ანგარიშები, რომლებიც ითავალისწინებდა, ერთი მხრივ, საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის მიზნების განხორციელებისას მიღწეული შედეგების ანალიზის უზრუნველყოფას, არსებული ნაკლოვანებების, პრობლემებისა და სუსტი მხარეების (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) დადგენას, ხოლო, მეორე მხრივ, ინფორმაციის საჯაროობის უზრუნველყოფას. 2019-2022 წლების პროგრამაში წარმოდგენილია ახალი ღონისძიებები და განმახორციელებელი უწყებები. ასევე, ახალი პროგრამის მთლიანი ბიუჯეტი დაახლოებით 4.5-ჯერ აღემატება 2015-2017 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამისას; შესაბამისად, მასშტაბისა და შინაარსობრივი თვალსაზრისით, მრავალი განსხვავებიდან გამომდინარე, 2015-2017 წლების პროგრამის საბოლოო შედეგები, ახალი დოკუმენტის საბაზისო მაჩვენებლებად არ იქნა გამოყენებული. 2022 წელს რეგიონული განვითარების პროგრამაზე სულ დაახლოებით 4.387 მლრდ ლარი იყო გამოყოფილი, რაც 573 მლნ ლარით აღემატება წინა წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს. ამავე დოკუმენტში გაცემულია ღონისძიებების განხორციელებასთან დაკავშირებული რეკომენდაციები, საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწყობის სფეროში აეროპორტების ინფრასტრუქტურის განვითარების, მაღალ-

სიჩქარიანი ინტერნეტ-ინფრასტრუქტურის განვითარების მიმართულებით, კერძოდ, მაღალმთიან რეგიონებში მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ოჯახებისთვის ინტერნეტში ჩართვის მიმართულებით, ინოვაციების და ტექნოლოგიების განვითარების ხელშეწყობასთან დაკავშირებული ღონისძიებების გაუმჯობესებისთვის, ფინანსებზე წვდომის უზრუნველყოფის (მათ შორის მიკრო-გრანტების პროგრამის განხორციელება) ღონისძიებების ეფექტური განხორციელებისთვის, მცირე და საშუალო საწარმოების, ეკონომიკის ზრდაზე ორიენტირებული სექტორების მხარდაჭერის მიზნით იმ ღონისძიებების ეფექტური განხორციელებისთვის, რომლებიც მიზნად ისახავს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ხელშეწყობასა და პოტენციური უცხოელი ინვესტორების მხარდაჭერას, საინვესტიციო პროექტების წახალისებას და მათი განხორციელების ხელშეწყობისთვის რეგიონებში ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას (Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia, 2019).

მიუხედავად იმისა, რომ ტურიზმის ინდუსტრია სწრაფი ტემპით ვითარდება, მაინც მთიან რეგიონებში შემწეობის მიმღებ პირთა რაოდენობა საკმაოდ მაღალია (საქართველოს სოციალურ მომსახურებათა სააგენტო (SSA, 2023)).

ბოლო ხუთი წლის ტურიზმის განვითარების ტენდენციებს თუ დავეყრდნობით, ტურისტული ნაკადების რაოდენობა მაღალმთიან რეგიონებში საკმაოდ გაიზარდა, რამაც გაზარდა მოთხოვნა სხვადასხვა ეკონომიკური საქმიანობის ხელმისაწვდომობაზე. ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა დაიწყეს საკუთარი სახლების საოჯახო სასტუმროებად გადაკეთება, ხოლო ნაწილმა დაიწყო ტურიზმის მომიჯნავე სექტორებში ჩართვა (Khartishvili L., 2018).

დიდი და მცირე კავკასიონის მაღალმთიან დასახლებათა უმრავლესობა განსაკუთრებით მიმზიდველია გარე და შიდა ტურიზმისთვის. მაღალმთიანი დასახლებები გამოირჩევა როგორც ზამთრის, ასევე ზაფხულის კურორტებით, კულტურული მემკვიდრეობის, ისტორიული, არქეოლოგიური და ბუნებრივი ძეგლებით.

20-ზე მეტ მაღალმთიან დასახლებას მინიჭებული აქვს კურორტის სტატუსი. ტურისტული პოტენციალის დასახლებებში სახელმწიფო და კერძო სექტორიც არაერთ მნიშვნელოვან ღონისძიებას და საინვესტიციო პროექტს ახორციელებს, მათ შორის, გზების მშენებლობა/რეაბილიტაცია, ისტორიული ძეგლების რეაბილიტაცია. შედეგად, უმჯობესდება დასახლებების იერსახეც, რაც ტურისტული პოტენციალის კიდევ უფრო გაზრდის შესაძლებლობას იძლევა და გაცილებით მეტი შიდა, თუ საქართველოს ფარგლებს გარედან შემოსული ტურისტის მოზიდვას განაპირობებს.

თუ გადავხედავთ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის მიერ გამოქვეყნებულ მასალებს, 2023 წლის I კვარტალში საქართველოს არარეზიდენტი ვიზიტორების მიერ განხორციელებული ვიზიტების რაოდენობის განაწილებას, მონახულებული რეგიონების მიხედვით, ლიდერობს თბილისი – 34%, აჭარა – 22.9%, მცხეთა-მთიანეთი – 15.2%, ქვემო ქართლი – 7.4%, სამცხე-ჯავახეთი – 6.2%, იმერეთი – 3.7%, კახეთი – 3.6% და სხვა რეგიონები – 2.5%, საიდანაც გამოიკვეთა, რომ თბილისისა და აჭარის შემდეგ მაღალმთიან რეგიონებზე მოთხოვნა იზრდება (GNTA, 2023).

2. თეთრინყაროს მუნიციპალიტეტის ტურისტულ-ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე ტენდენციები

თეთრინყაროს მუნიციპალიტეტის ფარგლებში განხორციელებული გამოკვლევების საფუძველზე, შესწავლილ იქნა რეგიონში ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობები. პირადი ინტერვიუების საშუალებით, რომელიც განხორციელდა აღნიშნული მუნიციპალიტეტის დარგის წამყვან სპეციალისტებთან, გამოიკვეთა, რომ თეთრინყაროს მუნიციპალიტეტის ფარგლებში განვითარდა სრულიად ახალი ტურისტული სერვისები, ხოლო, ტრადიციული ეკონომიკური საქმიანობის, რომელიც ძირითადად სოფლის მეურნეობას ეხება, ჩანაცვლება მოხდა ტურიზმის ბიზნესით.

კვლევისას გამოვლინდა, რომ შინამეურნეობებმა, რომლებმაც მასობრივად შეამცირეს,

ან მთლიანად მიატოვეს სოფლის მეურნეობა (მაგალითად, მეცხოველეობა, რძის პროდუქტების, კარტოფილისა და ლობიოს წარმოება), მსგავსი რისკი, ძირითადად, ტურიზმის ხარჯზე გასწიეს. მოსახლეობის გარკვეულმა ნაწილმა, სოფლის მეურნეობის წარმოების მხოლოდ ის მასშტაბი შეინარჩუნა, რაც საკმარისია მათი საოჯახო მოხმარებისა და ტურისტების გამასპინძლებისათვის და, როგორც წესი, ტურიზმიდან მიღებული შემოსავლის ინვესტირებას, ისევე ტურიზმში ახორციელებენ. რესპონდენტების აზრით, ასეთი რადიკალური გადასვლა ტრადიციულიდან, ახალ ეკონომიკურ სექტორში, გამოწვეულია გაცილებით მეტი შემოსავლის მიღებით, შედარებით ნაკლებ დროში და ნაკლები ფიზიკური რესურსის და ნახარჯის ფასად. საჯარო სექტორში დასაქმებული რესპონდენტები, რომელთაც განზრახული აქვთ ტურიზმის ბიზნესში ინტეგრირება, თვლიან, რომ სოფლის მეურნეობა პრომატევადი და მძიმე ფიზიკური საქმიანობაა და ისინი ერთდროულად ტურიზმში და სოფლის მეურნეობაში საქმიანობას არარეალურ კომბინაციად მიიჩნევენ. მოსახლეობის მხრიდან სოფლის მეურნეობის განვითარების მიმართულებით წინსვლის კიდევ ერთ არახელსაყრელ მიზეზად დასახელდა, სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთების დაშორება დასახლებული პუნქტებიდან და მცირე ზომის (ჩვეულებრივ 1 ჰა-ზე ნაკლები) სამეურნეო ტერიტორიები, დიდი ფრაგმენტაციის გამო. მსგავსი გამოწვევების პირობებში, გამოკითხულთა უმრავლესობამ, სოფლის მეურნეობის ხარჯზე, ტურიზმისაკენ მიმართეს ყველა რესურსი, მათ შორის, არსებული ბუნებრივი და ადამიანური კაპიტალი.

აღსანიშნავია, რომ თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა შინამეურნეობების წარმოება, სოფლის მეურნეობისა და ტურიზმის სინთეზირებული მიდგომით წარმართეს, კერძოდ, განავითარეს აგროტურიზმი.

ერთი მხრივ, თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტის ტერიტორიული სივრცისთვის დამახასიათებელია ბუნებრივ-კლიმატური მიკროზონების სიმრავლე, რაც ხელს უწყობს ბიომრავალფეროვნებას, ხოლო ადგილობრივ პრო-

დუქტს პიკანტურობას და უნიკალურობას მატებს. ასე მაგალითად, სოფელი ჯორჯიაშვილისთვის დამახასიათებელია გამორჩეული გემოვნური თვისებების პომიდორი, რომელიც მხოლოდ ამ მიკროზონისთვის არის ნიშანდობლივი. ეს პროდუქტი, სოფელ ჯორჯიაშვილის ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებში, წლების განმავლობაში ყალიბდებოდა და ხალხური სელექციის გზით იძენდა სპეციფიურ გემოს. გამორჩეულია აგრეთვე, ცნობილი „შალა“ (ასურეთული შავი), რომელიც გერმანელმა ოტო შალმა ვაზების ძველი ტრადიციული ჯიშების სელექციით გამოიყვანა.

მეორე მხრივ, ისტორიულად, თეთრიწყაროში ცხოვრობს სხვადასხვა ეროვნების ხალხი: ქართველები, სომხები, რუსები, აზერბაიჯანელები, ბერძნები, ასევე, საქართველოს სხვადასხვა ეთნიდან – ეკომიგრანტები, თავისი კულტურული თავისებურებებით, ადათ-წესებითა და სამზარეულოთი. თუ ამას ადგილობრივების სტუმართმოყვარეობასაც დავამატებთ, თეთრიწყაროში აგროტურიზმის განვითარებისათვის ყველა პირობაა შექმნილი.

ევროკავშირისა და UNDP-ის მხარდაჭერით თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში ხორციელდება საპილოტე პროექტი, რომელიც ითვალისწინებს ტურიზმისა და სოფლის მეურნეობის ურთიერთშერწყმას აგროტურიზმის ფარგლებში, აღნიშნული პროექტის განხორციელების ვადაა – 2022-2025 წლები.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში რელიგიური ტურიზმის განვითარების შესაძლებლობა, რადგან აქ სხვადასხვა რელიგიის წარმომადგენლები ცხოვრობენ. იგი მდებარეობს სასაზღვრო რეგიონში, რაც იძლევა ტურისტების მოზიდვის და რელიგიური ტურიზმის განვითარების კარგ პოტენციალს. აღნიშნული მიმართულების ტურიზმის სხვა მიმართულებებთან (როგორიც არის აგროტურიზმი) ჩართვა, კიდევ უფრო გაზრდის რეგიონის ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობებს (Alaverdov E., 2021).

კვლევაში მონაწილე რესპონდენტების ნაწილი, რომლებიც აგროტურიზმის ეკონომიკურ აქტივობებს ახორციელებენ, აღნიშნავენ,

რომ მათთვის ტურიზმი არის შემოსავლის ძირითადი წყარო, იმის მიუხედავად, რომ ზოგიერთი შინამეურნეობა დაკავებულია საკუთარი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების კომერციალიზაციით. ამის საპირისპიროდ, ადგილობრივებისთვის, რომლებიც წლების განმავლობაში სოფლის მეურნეობის მიმართულებით იღწვიან და მათთვის ახალია ტურიზმის ბიზნესი, შემოსავლის ძირითად წყაროს სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს, რადგან წლებია თანამშრომლობენ პროდუქციის მიმღებებთან და, ასევე, გააჩნიათ სოციალური კონტაქტები მათივე პროდუქციის მომხმარებლებთან. შინამეურნეობებით დაკავებული მოსახლეობა აღნიშნავს, რომ კვების ობიექტები, ძირითადად, ხელმისაწვდომია მხოლოდ მუნიციპალიტეტის ცენტრალურ ნაწილში, და თუ საოჯახო სასტუმროებს ცენტრალურ დასახლებებში არ ექნებათ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების შესაძლებლობა, ტურისტებს გარე სივრცეებშიც უპრობლემოდ გაუმასპინძლებიან. სრულიად სხვა რეალობას აქვს ადგილი ცენტრის შემოგარენ, ან შორეულ, პერიფერიულ სოფლებში, სადაც ხელმისაწვდომი არაა გარე კვების ობიექტები და რის გამოც, ტურისტების გამასპინძლება უნდა მოხდეს საოჯახო სასტუმროებში. სხვა ფაქტორებთან ერთად, ზემოთ აღნიშნული ფაქტი არის მიზეზი, ცენტრს მოშორებულ დასახლებებში, რატომც დიდი ადგილობრივი მოსახლეობა, შეინარჩუნოს სოფლის მეურნეობა და, ამავე დროს, განავითაროს ტურისტული მომსახურება. გარდა ამისა, საოჯახო სასტუმროების მფლობელებმა დაიწყეს საკუთარი სასოფლო პროდუქტების გამოყენება ტურიზმის ბიზნესში, რაც ზრდის მათ მოგებას და დამატებით იზიდავს ტურისტებს. კვლევამ გამოავლინა, რომ ტურიზმის სეზონურობიდან გამომდინარე, რესპოდენტების გარკვეულმა ნაწილმა შეინარჩუნა სოფლის მეურნეობა; სწრაფადმზარდია მოთხოვნილება სოფლის მეურნეობის პროდუქტებზე; ტურიზმმა შექმნა აშკარა პოტენციალი, სუსტად, ან თუნდაც სრულიად განუვითარებელი სოფლის მეურნეობის დარგების აღსადგენად/განსავითარებლად, როგორცაა: კალმახის, ფრინველისა და პირუტყვის

ფერმები. კვლევის ფარგლებში, რესპოდენტებმა აღნიშნეს, რომ მათ გააჩნიათ გარკვეული მოტივაცია, მუნიციპალიტეტის ფარგლებში, გააფართოვონ თავიანთი სამეურნეო საქმიანობა და აწარმოონ ისეთი მოთხოვნადი, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტი, როგორიცაა: ფრინველის ხორცი, კურდღლის ხორცი, მწვანე ნილეული, ხორბალი, ველური მცენარეები, ლობიო, ნიორი და ა.შ.

კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ადგილობრივი მოსახლეობის განწყობა ტურიზმის განვითარებისადმი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია და იცვლება მათი ეკონომიკური საქმიანობების მიხედვით. გამოვლინდა სხვადასხვა მიზეზები, რის გამოც შინამეურნეობებმა მოახდინეს თავიანთი საქმიანობების ტრანსფორმაცია. ისინი, ვინც ტრადიციული საქმიანობის (ძირითადად, სოფლის მეურნეობის) ხარჯზე გადავიდნენ ტურიზმზე, აღნიშნავენ, რომ ტურიზმმა მოახდინა შემოსავლების გენერირება მოსახლეობაში, გაააქტიურა ადგილობრივები (განსაკუთრებით ახალგაზრდები), შექმნა სამუშაო ადგილები და ა.შ. ადგილობრივი მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა გააუქმა სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთები, სამაგიეროდ ააშენეს კოტეჯები და იმდენად შეამცირეს სოფლის მეურნეობა, რომ მთლიანად დამოკიდებული გახდნენ ტურიზმზე. აღასანიშნავია, რომ ტურიზმმა მნიშვნელოვნად გაზარდა ფასებიც. ინტერვიუებზე დაყრდნობით, ადგილობრივი მოსახლეობა, რომელიც, ძირითადად, პერიფერიულ დასახლებებში ცხოვრობს და ამჟამად ტრადიციულ საქმიანობას ეწევა (ძირითადად, სოფლის მეურნეობა), გამოხატავს დიდ ინტერესს, ტურისტულ ბიზნესში ჩართვის მიმართულებით. მათი უმრავლესობა, კატეგორიულად გამორიცხავს სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის შეჩერებას ტურიზმში ჩართვის შემთხვევაში. ნაწილი რესპოდენტების განზრახვაა, ტურიზმის განვითარების შემთხვევაში, აგროპროდუქტების წარმოების მოცულობის შემცირება – საარსებო მინიმუმამდე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოსახლეობის უმეტესობა მზადაა შეაჩეროს მეურნეობის კომერციალიზაცია, რადგან, თუ ტურიზმი განვითარდება, მათი მთავარი მოტივა-

ცია სასტუმრო სახლების მართვა, მხოლოდ ოჯახისთვის და ტურისტებისთვის საკმარისი პროდუქციის წარმოება იქნება. ამავე დროს, არსებობს მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი, რომლებიც მზად არიან, ტრადიციული საქმიანობა – სოფლის მეურნეობა, მთლიანად ტურიზმით ჩანაცვლონ.

კვლევის თვისებრივი მონაცემები შეგროვდა 9 რესპოდენტისგან, რომლებიც წარმოადგენენ ტურიზმის ინდუსტრიას, მათ შორის განთავსების, კვების და სხვადასხვა აგროტურისტული ობიექტებიდან. მათ მოგვანოდეს ინფორმაცია თავიანთი ეკონომიკური საქმიანობისა და მიწოდების ჯაჭვთან მათი ეკონომიკური კავშირის შესახებ.

ჩვენ მიერ შეგროვებული ნარატივებიდან იკვეთება, რომ რესპოდენტთა 91,7%-ს ტურიზმში ჩართვამ მოუტანა დამატებითი ეკონომიკური სარგებელი. გამოკითხულთა 33,3%, ძირითადად, ტურისტებს სთავაზობენ კვებას, 41,7% – ლამისთვის, 16,7% – აგროტურისტულ მომსახურებას, 10% – სხვადასხვა სახის სუვენირებს.

„იყენებდნენ თუ არა ადგილობრივ სოფლის მეურნეობის პროდუქტებს“, გამოკითხულთა 58,3%-მა უპასუხა – „დიახ“, 8,4% – „არა“ და 33,3 % – ნაწილობრივ. როგორც გამოკვლევამ აჩვენა, ადგილობრივი სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით, ძირითადად, სარგებლობენ აგროტურისტული ობიექტები, ხოლო სასტუმროები და კვების ობიექტები კი, ადგილზე საკმარისი რაოდენობის პროდუქტების არარსებობიდან გამომდინარე, თბილისის ბაზრებიდან ახდენენ მათ შეძენას.

კითხვაზე – „ფიქრობთ, რომ ტურიზმსა და სხვა დარგებს შორის ურთიერთკავშირს შეუძლია გაზარდოს რეგიონი გამორჩეული, უფრო მიმზიდველი და უფრო მეტად ცნობადი“, გამოკითხულ რესპოდენტთა 100%-მა დადებითი პასუხი გასცა. თუ რომელი დარგების განვითარებას უწყობს რეგიონში ტურიზმი, რესპოდენტების 50% -მა სოფლის მეურნეობა, 8,3%-მა მრეწველობა, 8,3%-მა ინფრასტრუქტურა, 16,7%-მა ჯანდაცვა და 10%-მა განათლება დაასახელა. კითხვაზე – „რა ნედლეულს იყენებთ ტურისტების კვებითი მომსახურებისათვის“,

რესპოდენტების 41,7% – საკუთარ კარმიდამოში მონეულს და საკოლმეურნეო ბაზარზე შეძენილს, 25% – დამოკიდებულია იმპორტირებულ პროდუქტზე, 16,7% – საკუთარ კარმიდამოზე მონეულს და მეზობლისაგან შეძენილს, 16,7% – არ სარგებლობს კვებითი მომსახურებით. კითხვაზე – „ხორციელდება თუ არა ძირითადი სამეურნეო საქმიანობები საკარმიდამო ტერიტორიაზე“, რესპოდენტთა 58,3%-ს გააჩნიათ სხვადასხვა ექსკლუზიური საქმიანობები სოფლად ტურიზმისა და აგროტურიზმის განვითარებისათვის, 33,3%-ს შინაური ცხოველების მოვლა/შენახვა, 8%-ს სიმინდის მოყვანა, 10%-ს კარტოფილის მოყვანა. კვლევებიდან გამომდინარე, აღსანიშნავია, რომ ტურიზმის მიწოდების ჯაჭვში, სოფლის მეურნეობის პროდუქტები უფრო ინტენსიურად არის ინტეგრირებული. მოსახლეობის 100% მიიჩნევს, რომ ტურიზმს უდიდესი როლი გააჩნია რეგიონის ეკონომიკის განვითარებაში და რომ მნიშვნელოვანია ტურიზმის სხვა დარგებთან ურთიერთკავშირი.

კვლევებმა აჩვენა, რომ მუნიციპალიტეტში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების მოგვარებისათვის არსებობს გზები, რომელიც გააუმჯობესებს მთიანი რეგიონების ეკონომიკურ განვითარებას:

- საჭიროა, მთიან რეგიონებში და, მათ შორის საკვლევ, თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტში, აქტიურად დაინერგოს და განვითარდეს ახალი ინოვაციური ტურისტული პროდუქტი, ადაპტირებული სეზონურ პერიოდებზე;
- შეიქმნას და თვისობრივად განვითარდეს ახალი ტურისტული მარშრუტები, მაღალმთიანი სოფლების შინამეურნეობების ჩართულობით;
- მოხდეს ადგილობრივი კადრების გადამზადება, რადგან რთულია დედაქალაქიდან ან მეზობელი რეგიონებიდან კადრების მოზიდვა;
- მაღალმთიანი რეგიონებისთვის მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მხრიდან აქტიური დახმარება, რაც ხელს შეუწყობს ტურიზმთან ერთად მეურნეობის სხვა დარგების განვითარებას, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობის, ვინაიდან, თანამედროვე ტუ-

რისტი დიდწილადაა ორიენტირებული ავთენტურ პროდუქტებზე. აღნიშნული უზრუნველყოფს მთიან რეგიონებში ტურიზმის სხვადასხვა მიმართულებების წინსვლას (აგროტურიზმი, გასტრონომიული ტურიზმი, კულინარიული ტურიზმი და სხვ.) და ტურისტთა ნაკადების მოზიდვის პროცესს.

დასკვნა

საქართველოს მთიან რეგიონებში, ტურიზმის განვითარების მაღალი შესაძლებლობა განპირობებულია ტურისტული რესურსების მრავალფეროვნებით. ტურიზმი, მთიანი რეგიონების ეკონომიკური გამოცოცხლების ერთგვარი საფუძველია. მაღალმთიან დასახლებებში ტურიზმის განვითარება პრიორიტეტულია, რადგან იგი ქმნის დასაქმების შესაძლებლობას, განსაკუთრებით ისეთ რეგიონებში, სადაც სოფლის მეურნეობის განვითარების ნაკლები საშუალება არსებობს.

ბოლო ხუთი წლის ტურიზმის განვითარების ტენდენციებს თუ დავეყრდნობით, ტურისტული ნაკადების რაოდენობა მაღალმთიან რეგიონებში საკმაოდ გაიზარდა, რამაც გაზარდა მოთხოვნა სხვადასხვა ეკონომიკური საქმიანობის ხელმისაწვდომობაზე. ადგილობრივმა მცხოვრებლებმა დაიწყეს საკუთარი სახლების საოჯახო სასტუმროებად გადაკეთება, ხოლო ნაწილმა დაიწყო ტურიზმის მომიჯნავე სექტორებში ჩართვა.

ჩვენ მიერ შესწავლილ მთიან მუნიციპალიტეტში, ადგილი აქვს ისეთი სამეურნეო მიმართულებების მზარდ განვითარებას, რომლებიც

მანამდე არ წარმოადგენდნენ აღნიშნული რეგიონის მცხოვრებთა შემოსავლების ძირითად წყაროს. აღსანიშნავია, რომ ქალაქის და დაბის ტიპის დასახლებებში შეიცვალა ეკონომიკური ვექტორი, შემცირდა სოფლის მეურნეობით დაკავებული მოსახლეობის ხვედრითი წილი და ადგილობრივების ძირითადი შემოსავლის წყაროდ ტურიზმი იქცა. ტურიზმის ინდუსტრიის წარმომადგენლები, ძირითადად, პირდაპირი მიწოდების ჯაჭვით არიან დაკავშირებული მომწოდებლებთან, თუმცა იგი არ ატარებს მუდმივ ხასიათს, ვინაიდან მიმწოდებლებს პრობლემას უქმნის სეზონური ხასიათი და ტურიზმის სექტორი მეტწილად დამოკიდებულია ადგილობრივ საკოლმეურნეო ბაზრებზე. საკვლევი მუნიციპალიტეტის პერიფერიული დასახლებების ეკონომიკური განვითარება თითქმის მთლიანად ტურიზმზეა ორიენტირებული, მაგრამ ტურიზმის საჭიროებიდან გამომდინარე, შენარჩუნდა მომიჯნავე მეურნეობის დარგები, როგორიცაა: სოფლის მეურნეობა და სხვა შინამეურნეოები, რომლებიც სწრაფად ინტეგრირდნენ ტურიზმში, რათა მუნიციპალიტეტში არსებული სოფლის მეურნეობის პროდუქტების დეფიციტის ფონზე, თავად მოახდინონ ტურისტების საკუთარი ნაწარმით გამასპინძლება.

ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოიკვეთა, რომ ტურიზმის განვითარებამ ხელი შეუწყო ერთი ეკონომიკური წყაროდან მეორეზე გადასვლის პროცესს. ტურისტული ნაკადების მატებამ კი, სოფლის მეურნეობის სხვადასხვა მიმართულებების განვითარების საჭიროების აუცილებლობა დააყენა დღის წესრიგში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Alaverdov E. (2021). The Development of Islamic Knowledge and Tourism in the Modern Life of North Caucasus. In E. A. Bari, Global Development of Religious Tourism (pp. 11-24). Hershey: IGI Global.
2. Elizbarashvili N., Meesen H., Khoetsiani A., Meladze G., Koler T. (2018). Sustainable Development of Mountainous Regions and Resource Management. Tbilisi: Dani.
3. Elizbarashvili N., Meladze G., Meesen H., Khoetsiani A., Koler T. (2018). Sustainable Development of Mountainous Regions. Tbilisi: Dani.
4. Khmaladze K. (2014). Ways of Activating the Tourist Potential of Mountainous Regions. 5th International Scientific-Practical Conference, Tourism: Economy and Business (pp. 122-125). Batumi : Batumi Shota Rustaveli State University.

5. Kharkheli M. (2014). The Potential of Tourism Development in the Mountainous Regions of Georgia. V International Scientific-Practical Conference, Tourism: Economy and Business (pp. 151-153). Batumi: Batumi Shota Rustaveli State University.
6. Khartishvili L. (2018). Rural Tourism Support Guide for Family Guest House Owners. Tbilisi: Elkana;
7. Richins H., Hull J. (2016). Mountain Tourism: Experiences, Communities, Environments and Sustainable Futures. Wallingford: CABI International.
8. Ministry of Environmental Protection and Agriculture of Georgia. (2019). 2021-2027 strategy of agriculture and rural development of Georgia. Tbilisi: Ministry of Environment Protection and Agriculture of Georgia.
9. Organization W. T. (2023, 04 26). Tourism's Potential for Mountain Ecosystems and Communities Outlined in New Report. Retrieved from <https://www.unwto.org/news/tourism-s-potential-for-mountain-ecosystems-and-communities-outlined-in-new-report>.
10. Food and Agriculture Organization of the United Nations and World Tourism Organization. (2023). Understanding and Quantifying Mountain Tourism. Retrieved from <https://www.fao.org/documents/card/en?details=CC5210EN>
11. <https://gnta.ge/ge/> – საქართველოს ტურიზმის ეროვნული სააგენტო.
12. <http://ssa.gov.ge/> – საქართველოს სოციალური მომსახურების სააგენტო.